

ادبیات انقلاب اسلامی، حیثیت فرهنگی ماست گزارشی از نشست‌های تخصصی «درباره شعر انقلاب اسلامی»

نیست، بلکه این شعر، محتوای انقلابی دارد و قریب به ۳ هزار شاعر در این زمینه شعر گفته‌اند.
از دوستان می‌خواهم بگویند که شعر انقلاب موضوع انقلاب اسلامی است یا موضع انقلاب؟
دکتر مباحثی گفت: اشعاری در زمره شعر انقلاب محسوب می‌شوند که هر دو مورد را داشته باشند.

چهار نشست تخصصی «درباره شعر انقلاب اسلامی» از دوم تا دهم آبان ماه با حضور استادان، منتقدان و شاعران حوزه انقلاب، در دانشگاه علامه طباطبایی و دانشگاه تهران برگزار شد.
از آنجا که بیان این موضوع‌ها در فضاهای دانشگاهی، بسستر توجه بیشتر استادان، صاحب‌نظران و دانشجویان به حوزه مطالعاتی شعر انقلاب اسلامی را فراهم می‌کند و زمینه انجام کارهای تحقیقی و پژوهشی را در این عرصه گسترش می‌دهد؛ این نشست‌ها با هدف طرح موضوع شعر انقلاب اسلامی، بازنسائی ابعاد و جوانب آن در فضای علمی کشور و تحلیل و بررسی کرانه‌ها و ویژگی‌های مختلف این جریان شعری برپا شد.

نخستین نشست تخصصی از سلسله نشست‌های «درباره شعر انقلاب اسلامی» با عنوان «هستی و چیستی شعر انقلاب اسلامی»، دوشنبه دوم آبان ماه از ساعت ۱۴ تا ۱۶ با حضور «دکتر محمود بشیری» عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی، «دکتر محمد رضا سنگری»، «دکتر محبوبه مباحثی» رئیس دانشگاه الزهراء (س)، «دکتر محمود اکرامی‌فر» شاعر و پژوهشگر و «علی محمد مؤدب» شاعر و منتقد ادبی در دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی دانشگاه علامه طباطبایی برگزار شد.

در این میزگرد دکتر اکرامی‌فر با طرح این سؤال که آیا شعر انقلاب اسلامی وجود دارد یا خیر، از اعضای میزگرد درخواست پاسخ نمود.
دکتر مباحثی گفت: بعد از گذشت ۳ دهه به زمانی رسیده‌ایم که می‌توانیم ادعا کنیم شعری به نام شعر انقلاب وجود دارد؛ تشخص دارد، گستردگی دارد و شاعران زیادی در حوزه‌اش به سرایش شعر مشغول‌اند.

دکتر بشیری گفت: شعر انقلاب اسلامی هم موضوعش و هم موضوعش انقلاب اسلامی است. به عنوان مثال اتحاد اسلامی را می‌توان در موضع و موضوع شعر انقلاب اسلامی دید.
دکتر اکرامی‌فر گفت: شعر انقلاب، پیش از انقلاب اسلامی بیش‌تر موضع انقلابی داشته است و تحول‌خواه و تهییجی است و می‌خواهد از طریق درونی کردن ارزش‌ها، طرحی دیگر بیندازد، اما با پیروزی انقلاب، موضوع انقلاب مطرح می‌شود و تا دفاع مقدس ادامه می‌یابد. بعد از آن هم این شعر از نظر محتوا تغییر می‌کند.
او گفت: شعر انقلاب اسلامی وقتی قرار بود فرهنگ انقلاب را منتقل کند، بیشتر موضع داشت و وقتی برای مخاطبان داخلی سخن

مؤدب، گفت: بی‌تردید شعر انقلاب اسلامی وجود دارد. وقتی یک عده درباره شعر می‌گویند، یعنی وجود دارد و این جزئی از بدیهیات است.
دکتر بشیری گفت: شعر انقلاب اسلامی به دو بخش تقسیم می‌شود. یکی امروز این جریان شعری و دوم بخشی که ریشه در گذشته دارد. مشروطه تا حدودی نقطه آغازین بخشی از انقلاب اسلامی است. خصوصا آثاری از سیداحمد ادیب پیشاوری یا شعری که درباره شهادت شیخ فضل‌الله نوری سروده شده است، به نوعی آغازکننده این راه بوده‌اند.

او افزود: مهرداد اوستا با شعر ارمغان غرب، موسوی گرمارودی، طاهره صفارزاده، علی معلم و ... جزو نخستین کسانی هستند که شعر انقلاب اسلامی یا دقیق‌تر بگویم شعر شیعی را بنا کردند. بخش دیگر شعر انقلاب، مربوط به دوران بعد از انقلاب است. شعر شاعران این دوره یک بیانیه درباره حقیقت انقلاب است و جنبه شعاری دارد و بعد از مدتی این جنبه تبدیل به شعور می‌شود. شاعران این دوره هویت خاصی به شعر فارسی بخشیدند.
دکتر اکرامی‌فر گفت: بیش از ۱۰۰ مجموعه شعر درباره انقلاب داریم. استمراری که در سرایش شعرهای انقلاب وجود دارد، دال بر وجودش است. شعر انقلاب اسلامی محتواگر است. بحث قالب و فرم در این شعر مطرح

می‌گفت، موضوع انقلاب داشت. بنابراین شعر انقلاب به تناسب شرایط، گاه موضعی و گاه موضوعی بوده است. آن گاه که می‌خواستند جامعه‌پذیری کنند، موضوع انقلاب را در نظر داشته و در مقاطعی، استنادها و ابزارهای این شعر به تناسب زمان، با موضوع یا موضع، تغییر کرده‌اند.

مؤدب گفت: شعر انقلاب، ۲ مؤلفه کلیدی دارد. یکی توحید و دیگری عدالتی که در زیر سایه همین توحید تعریف می‌شود. یعنی عدالت‌خواهی موحدانه.

دکتر بشیری گفت: جنبه توحیدی و مضامینی که با آن مرتبط‌اند از مؤلفه‌هایی محسوب می‌شوند که در شعر انقلاب، مد نظر هستند.

دکتر مباحثی گفت: بیشترین برجستگی شعر انقلاب در حوزه معنا و تغییر محتواست.

در این ۳ دهه شعرهایی سروده شد که در پیشینه هزارساله شعر فارسی وجود ندارد.

مفاهیمی مانند ایثار و ستیز با استکبار با الهام از وقایعی مانند عاشورا و یا سیره امام

علی (ع) که بهترین نماد توحید و موحدگرایی است، در شعرهای این سال‌ها دیده

می‌شود. قبل از انقلاب از کرم امام علی (ع) سخن گفته می‌شد، ولی بعد از انقلاب از

شجاعت و ایثارش صحبت می‌شود. نکته دیگر این که شعر انقلاب، شعر فارسی را از

چنبره نگاه مادی که پس از مشروطه حاکم شده بود، نجات داد و یک نگرش قدسی

به آن بخشید. تنوع مضامین هم از شاخصه‌های شعر انقلاب است. خود دفاع مقدس

مضامین زیادی را وارد این شعر کرده و آن را تبدیل به شعری جهانی نموده است.

دکتر محمدرضا سنگری شعر اعتراض را دارای دو رویکرد دانست و بخشی از آن را در

تقابل و در مواجهه با اصل گفتمان انقلاب اسلامی خواند و بخش دیگر را نیز در بستر و

داخل گفتمان انقلاب اسلامی ارزیابی کرد. ایشان شعر اعتراضی را که با مبنای گفتمان

انقلاب اسلامی به انتقاد از اجزای این کل می‌پردازد و در عین حال مؤید گفتمان

انقلاب اسلامی است، از جمله مهم‌ترین جنبه‌های شعر انقلاب اسلامی معرفی کرد و

آنها را پی‌بازگشت به اصل آرمان‌ها و شعارهای انقلاب اسلامی دانست.

دومین نشست با موضوع «ویژگی‌های شعر انقلاب اسلامی» سه‌شنبه سوم آبان ماه

از ساعت ۱۴ تا ۱۶، در دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی دانشگاه علامه

طباطبایی برپا شد. در این نشست که با حضور «دکتر نعمت‌الله ایران‌زاده» عضو هیئت

علمی دانشگاه علامه طباطبایی، «اسماعیل امینی» شاعر و منتقد ادبی، «دکتر مهدی

نیک‌منش» عضو هیئت علمی دانشگاه الزهرا (س) و «دکتر محمدرضا سنگری» برگزار

شد آقای دکتر مهدی نیک‌منش با اشاره به شعر شاعرانی همچون مصفا، کدکنی،

صفارزاده، گرمارودی، امین‌پور، ترکی و...، ویژگی‌های شعری آنها را برشمرد.

دکتر نعمت‌الله ایران‌زاده گفت: انقلاب اسلامی ابزارهای بسیاری جهت انتقال مفاهیم خویش

در اختیار دارد که شعر یکی از رساترین این رسانه‌هاست. انقلاب اسلامی باید به شعری دست

یابد که با پیام‌های جهانی انقلاب اسلامی همسو گردد و در مواجهه با فرهنگ‌های جهانی

دیگر قادر به ارائه حرف تازه باشد. آقای امینی شناخت مناسب از شعر انقلاب را در گرو

بررسی آثار شاعران انقلاب خواند و گفت: آنچه در آثار شاعران انقلاب اسلامی همچون علی

معلم و مهرداد اوستا مشاهده می‌شود، سرشار از مفاهیم معرفتی، فلسفی و تاریخی است.

در شعر انقلاب اسلامی بسیاری از دوگانگی‌های موجود در گذشته برطرف گردیده است.

در ادامه دکتر سنگری، شعر انقلاب اسلامی را شعر باورها و آرمان‌های انقلاب اسلامی

دانست و با اشاره به تولید بالای شعر در جریان شعری معاصر، گفت: با این حجم از

تولید در آینده دور نمی‌توانیم با آثار شعر انقلاب اسلامی برخورد درست داشته باشیم.

در نتیجه به نظر می‌رسد بررسی رویکردهای شعر انقلاب در این چند دهه موضوعی

است که نباید به سادگی از کنار آن عبور کرد.

وی شعر انقلاب اسلامی را شعری دارای ظرفیت‌هایی برای همزیستی مسالمت‌آمیز

سنت و مدرنیته ارزیابی کرد و گفت: شعر انقلاب با الهام‌گیری از دست‌آوردهای گذشته

حرکتی رو به جلو داشته است و شعری است که سنت‌های ادبی گذشته را به استخدام حرکت‌های پیشروانه خویش درآورده است.

سومین میزگرد از سلسله نشست‌های

«درباره شعر انقلاب اسلامی» با موضوع

«نوآوری و شعر انقلاب اسلامی» از ساعت

۱۴ تا ۱۶ روز دوشنبه ۹ آبان ماه ۱۳۹۰ در

تالار کمال دانشکده ادبیات و علوم انسانی

دانشگاه تهران برگزار شد.

در ابتدای این نشست که با حضور دکتر

منوچهر اکبری، دکتر محمدرضا سنگری،

دکتر قربان ولیتی و سیداکبر میرجعفری

برگزار شد، دکتر سنگری به طرح سؤالی

درباره موضوع جلسه پرداخت و گفت: آیا

شعر انقلاب اسلامی تنها در ساحت محتوا

صاحب نوآوری بوده یا در زمینه فرم نیز به

نوآوری دست یافته است؟

دکتر منوچهر اکبری، از اعضای هیئت

علمی دانشگاه تهران، شعر انقلاب اسلامی

را در حیطه مضمون و قالب دارای

نوآوری‌های قابل توجه دانست و طرح

مفاهیم و موضوعاتی چون آزادی، آزادگی،

مبارزه با استعمار، مقابله با استکبار،

همدردی با سایر ملل، ایثار و شهادت،

حق‌جویی، انتظار، دفاع از مظلومین و... را

از جمله درون‌مایه‌های جدیدی دانست که

با انقلاب اسلامی وارد فضای شعر می‌شود

که پیش از این سابقه‌ای نداشته است.

وی همچنین به نوآوری‌های شعر انقلاب

اسلامی در حوزه شکل و قالب اشاره کرد

و گفت: با توجه به شرایط انقلاب و به‌ویژه

جنگ و تغییر عرف و سنت جامعه و

همچنین به پشتوانه شور جوانی و نوجویی

ذاتی شاعران انقلاب، روابط کلیشه‌ای و

سنتی دیروز در هم شکسته است و تعاریف و

اصول پیشینیان دستخوش تغییر شده است.

دکتر سنگری گفت: شعر باید پس از ایجاد

شگفتی، مخاطب را به شگفتی برساند و

در ادامه او را به شگفتی وابدارد. او این امر

را دلیلی بر توفیق یک شعر دانست.

وی شعر انقلاب اسلامی را شعری دانست

که رو به جلوسنت اما از گذشته نگسسته

است و با آن که ریشه در گذشته دارد، در

گذشته متوقف نشده است.

دفتر انتشارات کمک آموزشی

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند:

مجله‌های دانش‌آموزی

(به صورت ماه‌نامه و هشت شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

رشد کودک (برای دانش‌آموزان آمادگی و پایه اول دوره دبستان)

رشد نوآموز (برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره دبستان)

رشد دانش‌آموز (برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم و پنجم دوره دبستان)

رشد نوجوان (برای دانش‌آموزان دوره راهنمایی تحصیلی)

رشد جوان (برای دانش‌آموزان دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی)

مجله‌های بزرگسال عمومی

(به صورت ماه‌نامه و هشت شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

- رشد آموزش ابتدایی
- رشد آموزش راهنمایی تحصیلی
- رشد معلم
- رشد تکنولوژی آموزشی
- رشد مدرسه فردا
- رشد مدیریت مدرسه

مجله‌های بزرگسال و دانش‌آموزی تخصصی

(به صورت فصل‌نامه و چهار شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

- رشد برهان راهنمایی (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره راهنمایی تحصیلی)
- رشد برهان متوسطه (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره متوسطه)
- رشد آموزش قرآن
- رشد آموزش معارف اسلامی
- رشد آموزش زبان و ادب فارسی
- رشد آموزش هنر
- رشد مشاور مدرسه
- رشد آموزش تربیت بدنی
- رشد آموزش علوم اجتماعی
- رشد آموزش تاریخ
- رشد آموزش جغرافیا
- رشد آموزش زبان
- رشد آموزش ریاضی
- رشد آموزش فیزیک
- رشد آموزش شیمی
- رشد آموزش زیست‌شناسی
- رشد آموزش زمین‌شناسی
- رشد آموزش فنی و حرفه‌ای
- رشد آموزش پیش‌دبستانی

مجله‌های رشد عمومی و تخصصی، برای آموزگاران، معلمان، مدیران، مربیان، مشاوران و کارکنان اجرایی مدارس، دانش‌جویان مرکز تربیت معلم و رشته‌های دبیری دانشگاه‌ها و کارشناسان تعلیم و تربیت تهیه و منتشر می‌شوند.

نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات کمک آموزشی.
تلفن و نامبر: ۰۲۱ - ۸۸۳۰۱۴۷۸

دکتر منوچهر اکبری با ذکر نمونه‌هایی از شعر قیصر امین‌پور، به نقش بستن شعر قیصر در حافظه تاریخی مردم اشاره نمود.

آقای میرجعفری با اشاره به اینکه شعر انقلاب اسلامی به نوعی پاسخ به مقتضیات زمانه است از ضرورت روشن ساختن معنای شعر انقلاب اسلامی سخن گفت و از کارشناسان دیگر پرسید تا چه زمانی و تا چه حیطه‌ای را باید شعر انقلاب اسلامی خواند؟

دکتر سنگری شعر انقلاب اسلامی را شعر باورها و نگرش‌های انقلاب اسلامی معرفی کرد و گفت: این شعر منحصر در مشخصه‌ها و نشانه‌های آشکار انقلابی نیست و حتی می‌تواند اشعار اجتماعی، آیینی و حتی عاشقانه را نیز در برگیرد. وی همچنین با اشاره به تغییر نگرش شاعران عاشورایی در انقلاب اسلامی، به مجموعه‌شعرهایی اشاره کرد که با وجود موضوع عاشورایی آن‌ها، پیش از انقلاب سابقه و امکان ظهور نداشته‌اند.

چهارمین نشست تخصصی از سلسله نشست‌های تخصصی «درباره شعر انقلاب اسلامی» با موضوع «نسبت شعر انقلاب و شعر گذشته و جهان» با سخنرانی «دکتر محمدرضا سنگری»، «دکتر جلال مرامی»، «دکتر محمدرضا ترکی»، «سید احمد نادمی» و «علی محمد مؤدب» سه‌شنبه (دهم آبان ماه) از ساعت ۱۴ تا ۱۶ در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران برگزار شد.

در ابتدای این نشست دکتر محمدرضا سنگری گفت: شعر انقلاب اسلامی هر چند برآمده از میراث گذشته ولی جریان‌ی پویا و رو به جلو است که در گذشته نمی‌ماند. چه در ساحت فرم و قالب و چه در ساحت معنا و مضمون. نوآوری‌ها و کشف ظرفیت‌های جدید شعری که در شعر شاعران پیشرو و حتی جوانتر انقلاب دیده می‌شود، مؤید این موضوع است. از این جهت نه تنها کیفیت بلکه از حیث کمیت هم، شعر انقلاب نسبت به شعر پیشین خود آورده‌ای قابل تأمل دارد. وی همچنین به موضع شعر و شاعران انقلاب نسبت به شکل و فرم سنتی پرداخت و علت گرایش بیشتر مثلا به غزل و فرم‌های نو را روحیه نوپردازی و نوگرایی همراه با تکاپوی انقلابی بیان کرد و در مقام پاسخ به این پرسش که موضع شاعران نسبت به مضامین و محتوای شعر سنتی چگونه بوده است؛ افزود: برخی شاعران انقلاب چون مفصل گذشته و امروز، مفاهیم دقیق و عمیق ادبیات کهن را با مسائل و نیازهای امروز بیوند زدند مثلا غزل پس از انقلاب حوزه‌های جدیدی چون حماسه را تجربه می‌کند و آنجا هم که غزل، تغزل است در کنار نگاه انفسی، نگاهی آفاقی دارد.

دکتر سنگری با اشاره به بهره‌گیری شعرای همه عصرها مانند سعدی و حافظ از شعرای پیشین گفت: نسل شاعران انقلاب در چارچوب باورهای خود، هم از میراث گذشته و هم از معاصران خود به شکل خلاقانه بهره گرفته‌اند. وی در ادامه، سؤالاتی درباره چگونگی بیوند شعر با گذشته مطرح کرد. دکتر ترکی گفت: شعر پس از انقلاب اسلامی، قرائت تازه‌ای مبتنی بر سنت‌ها و پیشینه‌ها ارائه کرده است.

او گفت: شعر انقلاب به مفاهیمی مانند آرمان‌گرایی و عدالت‌طلبی پرداخته است و توجیه‌گرا نیست. به همین دلیل از زبان مردم سخن می‌گوید و با آن‌ها ارتباط برقرار می‌کند. او ادبیات انقلاب را تلفیقی پویا از ادبیات گذشته و نگاه مدرن خواند و افزود: زنده‌یاد قیصر امین‌پور، در فاصله دیروز و امروز قرار داشت و با تسلط بر پیشینه ادبیات فارسی، نوعی برخورد خلاقانه با این حوزه و ادبیات مدرن داشت.

در ادامه سید احمد نادمی گفت: ادبیات انقلاب اسلامی، ادامه منطقی ادبیات کهن فارسی، یعنی حیثیت فرهنگی ماست. در واقع ادبیات انقلاب، حاصل باززایی و رنسانس ادبی بوده و ارزش‌های گذشته را با نگاه زیبایی‌شناسی کنونی تلفیق کرده است. او افزود: ادبیات انقلاب اسلامی با تأکید بر اهمیت ادبیات کهن از وجوه ادبیات نو نیز استفاده کرده است.

سلسله نشست‌های تخصصی «درباره شعر انقلاب اسلامی» که به همت پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی و با همکاری دانشگاه علامه طباطبائی (ره)، دانشگاه تهران، دانشگاه الزهراء (س) و کانون اندیشه جوان برپا شده بود، در پاییز سال ۱۳۹۱ نیز برگزار خواهد شد.